

ביאורים

אתמול ראינו שישנם שני סוגי ידיעות הקיימות אצל האדם. ידיעות ראשוניות-בסיסיות, וידיעות המגיעות על ידי לימוד. רבי יוסף אלבו הביא שם שהפילוסופים הסבירו שהמקור הראשוני לשני סוגי הידיעות הללו הוא האדם בו הם נגזרים מטבעו. רבי יוסף אלבו מוצא לזה גם סמך מהפסוקים: איוב, עקב הצרות שתכפו עליו, התרעם כלפי ה' וטען: לשם מה נתת חיים לאדם, והרי אין צדק והיגיון במאורעות העוברים עליו. על כך משיב לו הקב"ה כיצד יכול היה לחשוב שהוא משיג משהו בידיעת ה' הרי רק מי שחושב שהוא מבין ויודע יותר מהקב"ה יבוא ויטען שאין צדק במציאות ההווה בעולם. לקושי זה מוסיף הקב"ה תמיהה, והרי גם את מקור כוחו של האדם הטמון בו אין האדם יודע, אז כיצד אם-כן ידע להשיג את ידיעת ה'?

כך יש לפרש את דברי ה' לאיוב: 'מי שיש בְּטוֹחַ חכמה, או מי נתן לשכוי בינה?' [איוב לח, ו] - מי שת, מי כונן את יסודות החוכמה, אשר על ידם יש לאדם ביטחון שאכן ישיג הידיעות, ומי נתן לשכוי - כינוי לשכל האדם, המשקיף על המציאות ומנתח אותה - בינה. בינה היא יכולת הסקת המסקנות דבר מתוך דבר.

אם-כן, מקשה הקב"ה: מי שם את יסודות החוכמה (המושכלות הראשונות) באדם! וגם אחר היות לאדם מושכלות ראשוניות, הרי לא ידע האדם מי נתן לשכל האנושי את היכולת להשכיל ולהתלמד בחכמות!

כך אומרים גם דוד המלך ושלמה בנו. דוד המלך אומר בתהילים: 'הן אָמַת חֲפֶצֶת בְּטוֹחַ [תהלים נא, ח] ביחס לקב"ה הוא אומר 'חפצת'. כי ה'בטחות' הן המושכלות שנמצאות אצל האדם ברצון הקב"ה. 'ובְּסֵתֶם חֲכָמָה תוֹדִיעֵנִי' [שם]: גם החוכמה שהגיעה על ידי התלמודות - גם היא תלויה ברצון ה', שחנן את האדם בכך שתהיה גנוזה בו בכוח. ושלמה אומר במשלי: 'כי ה' יתן חֲכָמָה, מפיו דַּעַת וּתְבוּנָה': כל החוכמה היא מהקב"ה - כיוון שגם הדעת - המושכלות הראשונות, וגם התבונה - שניהם דברים שבאו לאדם כמתנת חנים מאת ה'.

הרחבות

• בטוחות חכמה

וְקָרָא "בְּטוֹחַ חֲכָמָה" לְמִשְׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁהֵם יְסוּדוֹת הַחֲכָמָה. רבי יוסף אלבו מסביר שבטוחות חכמה היינו חכמות יסודיות ומוצקות. לדבריו, האות 'ב' במילה בטוחות הינה משורש המילה - ב.ט.ח.

בפרשנים מצינו פירוש אחר למילה זו. הרמב"ן כותב: "מי נתן בכליות חכמה... ונקראו טוחות על שם שהם טוחות מן החלב אשר עליהם מלשון 'וטח את הבית' (ויקרא יד, מב) [פירוש לספר איוב]. על אותה דרך מבאר הרמב"ן את הפס' בתהילים המובא על ידי רבי יוסף אלבו - 'הן אמת חפצת בטוחות'. לדבריו ה'ב' אינה משורש המילה, אלא מתארת מייקום - באותן ש'טוחות'.

המלבי"ם מסביר גם הוא את המילה בטוחות - היינו בדבר הטוח, אלא שלדבריו עוסקת המילה טיחה דווקא בטיט. וכונת הבורא לעורר את איוב לפלא של חיבור הרוחני וגשמי הקיים באדם - הטלת נפש אלוהית בטוחות, ב'טיט' - בתוך הנמיכות החומרנית של העולם הזה.

מעניין לציין, שהרס"ג בפירושו לאיוב מבאר את המילה בטוחות כדרכו של רבי יוסף אלבו - כביטוי לעוצמה וכוח, ואילו את המילה בטוחות בפס' בתהילים מבאר כרמב"ן.

**לעילוי נשמת מו"ר הרב דוד בן הרב יוסף יוזפא הכהן (הרב הנזיר) זצ"ל
להצלחת בני ואורה שמאי וכל יוצאי חלציהם הי"ו**

וַיִּרְאֶה שְׂזֵה-הַדֶּרֶךְ אֲמַתִּי, לְמָה שֶׁנִּמְצָא הַש"י מוֹכִיחַ אֶת אִיּוֹב כְּשֶׁהִיָּה קוֹרֵא-תִּגְרָו עַל דְּרָכָי
ה' ומאשים את ה' שלא סדר המציאות כראוי, לפי דעתו, באָמְרוּ [ג, כ]: "לְמָה יִתֵּן לְעַמְלֹ אוֹר וְחַיִּים לְמָרִי נִפְשׁוֹ?" וכיוצא-בזה. והשיבו הש"י על-זה ואמר לו: אִיךָ מְלֹא לְבוֹ לְתַפְסֵעַ עַל מַעֲשֵׂה ה' וְיִדְעֶתָ, כָּאֵלוֹ הוּא יוֹדֵעַ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְעַל-כֵּן עָלָה עַל רֹחוֹ לֹמַר שֶׁהִיָּה הַסְדּוֹר יוֹתֵר נְאוֹת בְּאִפְךָ אַחֲרָי? וְהִרִי הַדְּבָרִים הַטְּבָעִיִּים, שֶׁהֵם עֲמוּ וּבִגְפוֹ, לֹא יָדַע לְתַת סְבוּתֵיהֶם, וְכַל-שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יָדַע לְדַבֵּר בַּדְּבָרִים הָעֲלִיוֹנִים; שֶׁהִרִי אוֹתוֹ הִכַּח שֶׁהוּא בְּאָדָם ° בְּמָה שֶׁיִּשְׁיֵג הַיְדִיעָה, לֹא יָדַע הָאָדָם אִיךָ הִגִּיעַ אֵלָיו וּמֵאֵין הִגִּיעַ לוֹ - אִיךָ יוֹכַל לְדַעַת יְדִיעַת ה' וְהִנְהַגְתּוֹ הַיָּאֵף הַיֵּא? וְזָהוּ מָה שֶׁאָמַר לוֹ ה' בְּמַעֲנֵהוּ הָרִאשׁוֹן [לח, לו]: "מִי-שֶׁתַּת בְּטוֹחַ חֲכָמָה? אִו מִי-נִתַּן לְשִׁכּוּי בִּינָה?" וְנִרְאֶה לִי כִּי בִּי"ת "בְּטוֹחַת" - שֶׁרְשׁוֹ, כְּמוֹ: "וּבְטוֹחַת לְמַרְגִּיזֵי אֵל" [שם יב, ו]; וְ"שִׁכּוּי" נִגְזַר מִלְשׁוֹן "וְאִסְתַּכִּי", שֶׁהוּא תַרְגוּם "וַיִּשְׁקָף" [בראשית כו, ח]; וְהַשְׁכָּל הָאֲנוּשִׁי נִקְרָא "שִׁכּוּי", וְכֵן פָּרְשׁוּ גְדוּלֵי הַמְּפָרָשִׁים [רלב"ג]. וְקָרָא "בְּטוֹחַת חֲכָמָה" לְמִשְׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁהֵם יְסוּדוֹת הַחֲכָמָה, לְפִי שֶׁעַל-יְדֵיהֶם יִהְיֶה הָאָדָם בְּטוֹחַ שֶׁיִּשְׁיֵג הַיְדִיעָה, וְזוֹלָתָם לֹא יִהְיֶה אֲפֶשֶׁר שֶׁתִּשְׁאָג. וְ"שִׁכּוּי" קָרָא אֶת הַשְׁכָּל הָאֲנוּשִׁי, הַמְּצִיא דֶרֶךְ הַהֲקָשָׁה לְהוֹצִיא הַתּוֹלְדָה מִן הַהֲקָדְמוֹת, שֶׁזֶה נִקְרָא בְּלִשׁוֹנֵנוּ "בִּינָה", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ [חגיגה יד.]: "נְבוֹן" [ישעיהו ג, ג] - זֶה הַמְּבִיֵן דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר.

וּבְאִוֹר הָעֵנָן: כִּי הַש"י תַּפְסֵעַ עַל אִיּוֹב, כְּשֶׁאָמַר לוֹ, יִתְבַּרְךָ, כִּי אֶפְלוּ הַמְּשֻׁפָּלוֹת
הָרִאשׁוֹנוֹת - שֶׁהֵם "בְּטוֹחַת חֲכָמָה", שֶׁעַל-יְדֵיהֶם תִּגִּיעַ הַיְדִיעָה - לֹא יָדַע הַיָּאֵף תִּהְיֶה הַגְעָתָם לְאָדָם וּמֵהִיכָן נִמְצָאוּ לוֹ וְאִיךָ הִגִּיעוּ; אֵלָּא שֶׁנִּמְצָאִים בְּאָדָם כָּךְ בְּרִצּוֹן אֱלֹהִי, כְּמֵאֲמַר דָּוִד [תהלים נא, ח]: "הֵן-אָמַת חֲפֶצֶת בְּטוֹחַת". וְזָהוּ אָמְרוּ: "מִי-שֶׁתַּת בְּטוֹחַת חֲכָמָה?" כְּלוֹמַר: מִי שֶׁם אוֹתָם בְּאָדָם בְּתַחֲלָה, אִו אִיזָה טֵבַע חַיִּב שֶׁיִּמְצָאוּ בְּאָדָם יוֹתֵר מִכָּל הַבְּעַל־חַיִּים? וְכֵן תַּפְסֵעַ אוֹתוֹ - כִּי גַם אַחֲרַי הַמְּצָא בְּאָדָם הַמְּשֻׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, לֹא יָדַע מִי נִתַּן לְשִׁכּוּי, וְהוּא הַשְׁכָּל הָאֲנוּשִׁי, בִּינָה לְהִבִּין שֶׁהַתּוֹלְדָה הַיּוֹצֵאת מֵהַהֲקָדְמוֹת הִיא יְדִיעָה; כִּי אִין זֶה בְּאָדָם אֵלָּא בְּרִצּוֹן אֱלֹהִי. וְזָהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד, רֹמְזוּ עַל שֶׁתִּיָּהוּ: "הֵן-אָמַת חֲפֶצֶת בְּטוֹחַת, וּבְסֵתֶם חֲכָמָה תוֹדִיעֵנִי". אָמַר: "חֲפֶצֶת בְּטוֹחַת" - לְרַמֵּז עַל הַמְּשֻׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהֵן בְּאָדָם בְּרִצּוֹן אֱלֹהִים. וְאָמַר: "וּבְסֵתֶם חֲכָמָה תוֹדִיעֵנִי" - לְרַמֵּז שֶׁהַיְדִיעָה הַמִּגַּעַת בְּדַבֵּר הַסְתוּם הוּא גַם-כֵּן בְּרִצּוֹן הָאֵל, כְּמֵאֲמַר שְׁלֹמֹה [משלי ב, ו]: "כִּי-יִי יִתֵּן חֲכָמָה, מִפִּי דַעַת וּתְבוּנָה" - אָמַר כִּי הַחֲכָמָה תְּבוּא מֵאֵת הָאֵל, יִתְבַּרְךָ, לְפִי שֶׁמִּפִּי - רָצָה לוֹמַר: בְּרִצּוֹנוֹ - הַדַּעַת, שֶׁהֵם הַמְּשֻׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְהַתְּבוּנָה, שֶׁהִיא יְדִיעַת הַיּוֹצֵאת הַתּוֹלְדָה מֵהַהֲקָדְמוֹת. כִּי שִׁנִּי אֵלוֹ נִמְצָאוּ בְּאָדָם, וְלֹא נָדַע אִיךָ נִמְצָאוּ בוֹ וּמֵהִיכָן בָּאוּ לוֹ; אֲבָל נִפְיֵר שֶׁעַל-צַד-הַחֲנִינָה וְהַחֲסֵד נִמְצָאוּ בְּאָדָם, כְּדִי שֶׁעַל-יְדֵיהֶם תִּגִּיעַ הַיְדִיעָה וְהַשְׁפָּלָה לְאָדָם.

ביאור דברי ה' לאיוב

קוֹרֵא-תִּגְרָו - מערער על ישרות דרכי ה'. **הִכַּח שֶׁהוּא בְּאָדָם וְכו' -** המושכלות הראשונות הנ"ל. **שֶׁרְשׁוֹ -** מאותיות שרש המילה (מלשון בטחון) ולא בי"ת השימוש המשמשת לתיאור המקום. **תַּפְסֵעַ -** הקפיד.

